

Strategier fungerer som ideologier og ødelegger det innovative, mente filosofen Hannah Arendt. Hører dere, kapitalister?

Filosofi for kapitalister

Hva kan toppene i norsk næringsliv lære av filosofene Martin Heidegger og Hannah Arendt? En hel del, skal man tro Einar Øverenget, selv filosof ved Universitetet i Oslo.

AV HEGE DUCKERT

Onsdag 9. juni 1999 7:33,
oppdatert 2:25

NYTTIG: Næringslivet har mye å hente hos filosofene, sier Einar Øverenget, som nå arbeider med en bok om filosofen Hanna Arendt.

Foto: TOM MARTINSEN

- Hvis det er slik at intellektuell kapital vil spille en stadig større rolle i næringslivet, må man se på hva som karakteriserer denne kapitalen: evnen til å gjøre det nye og uventete. Næringslivet burde bli modig nok til å slippe de fastlåste strategiene og ta i bruk nye kunnskapsområder, som filosofien. Kapitalismen er jo en risikosport. Våger de å tilrettelegge for det spontane? spør Einar Øverenget, som mener at filosofene er en ubrukt samfunnsressurs.

- Det er selvsagt viktig at filosofene arbeider seriøst med faglig forskning, men også at de deltar utenfor sin tradisjonelle sammenheng.

Selv er Øverenget opptatt av fenomenologien og ekspert på den tyske tenkeren Martin Heidegger. Han har nylig utgitt fagboka «Seeing the self», om Heideggers tidlige periode, med vekt på eksistensfilosofens tanker om subjektivitet.

«Den som tenker stort, feiler stort,» skal Heidegger ha sagt etter krigen. Det er nå også en unnskyldning. Heidegger, sin tids kanskje mest lysende intellektuelle i Tyskland, sjokkerte samtid og ettertid med å melde seg inn i det tyske nazipartiet og bidra til å stenge veien for universitetskolleger av jødisk opprinnelse. Einar Øverenget understreker at man ikke kan forsvare Heideggers nazisympatier på 30-tallet. Derimot mener han at de politiske sympatiene er mindre tilstedeværende i Heideggers tidlige arbeider enn mange vil ha det til.

- Filosofien han utarbeidet på 20-tallet, som han er mest kjent for, er ikke politisk fundert. Den må forstås i en annen sammenheng. Uansett står hovedverket «Væren og tid» som et av de store filosofiske verkene fra dette århundre. Det har hatt en enorm innflytelse, fordi det sier noe om hva som karakteriserer den menneskelige egenart, sier Einar Øverenget.

Spontanitet

Han arbeider nå med en bok om Hannah Arendt, den jødiske filosofen som var Heideggers elev og elskerinne. Forholdet mellom dem er blitt karakterisert som et av historiens mest oppsiktsvekkende. Øverenget påpeker imidlertid at selv om Arendt var uhyre kritisk til Heideggers totalitarisme, hadde hennes kritikk av det totalitære elementer fra Heideggers egen tenkning.

- Ifølge fenomenologien er menneskets egenart at det er handlende. Vi kan gjøre det uventete. Dette er spennende i forhold til organisasjonsteori. Den klassiske strategitenkningen hindrer næringslivet i å framelske

spontanitet. Hannah Arendt begrunnet sin skepsis til strategier med at de fungerer som ideologier og ødelegger det innovative. For filosofene blir det viktig å formidle at vi har noe eget. Vi kan tenke, rett og slett. Jeg synes det er trist at et menneske som har gått fire år på universitetet, har liten anseelse i samfunnet, mens en som har tilbrakt fire år på BI, blir beundret. Jeg mener det er et stort behov for universitetsfag som ikke er rene yrkesutdannelser. De kan utvide perspektiver, og sette spørsmålstegn ved etablert praksis.

Starte med Platon

Einar Øverenget har forsket ved amerikanske universiteter, der mottoet er «publish or perish» - utgi det du skriver, ellers kommer du ingen vei. I Oslo underviser han blant annet til examen philosophicum, og møter derved ferske studenter med svært ulike planer. Han er en varm forsvarer av tanken om at skal du bli fysiker, advokat eller pedagog, bør du starte med Platon.

- Hvis du først har lært deg å tenke, kan du lære alt annet. Selv valgte jeg filosofi fordi jeg alltid har vært kritisk av meg, og faget ga meg muligheten til å fortsette å stille spørsmål.

Og her kommer altså interessen for Heidegger inn, læremester for Jean-Paul Sartre og eksistensialistene, en ruvende skikkelse innen moderne filosofi, men også en særdeles avskydd person med sine bånd til nazismen.

Kjærlighetsforhold

- Når man skal lese en filosof, må man noen ganger skille det biografiske fra det faglige. Heidegger som person var en sørtysk nasjonalist, men det er høyst tvilsomt om han var antisemitt. Mange har undret seg over hans forhold til jødiske Arendt. Deres livslange, lidenskapelige forhold skyldtes åpenbart at de elsket hverandre, men filosofisk er de ikke så ulike som man kan få inntrykk av. Begge bygger på fenomenologien, som ble introdusert av den tysk-jødiske filosofen Edmund Husserl rundt århundreskiftet.

- Hva er fenomenologi?

- En systematisk undersøkelse av det subjektive perspektiv. Å være et subjekt er ikke bare å være en tenkende ting, men å være *i* verden. Fenomenologien går imot tingforståelsen av mennesket. Hannah Arendt ville ikke kalle seg filosof, for hun innvendte at det er *mennesker* som bor i verden, ikke «mennesket». For henne var politikk å framstå som et unikt individ. Politikk var deltakelse, derfor mente hun også at USA var det beste stedet å bo. Heidegger sa at å være menneske i verden, er primært å utføre handlinger man ikke har fokus på: holde gaffelen når man spiser, holde pennen når man skriver. Dette kalles «taus kunnskap».

Flyktning

Hannah Arendt, sier Øverenget, var en fantastisk spennende filosof.

- Hun tok doktorgraden 23 år gammel. Første verdenskrig gjorde henne til statsløs flyktning, under andre verdenskrig ble hun arrestert av Gestapo og måtte flykte til Paris. Til tross for et helt spesielt livsforløp er verkene hennes ikke selvbiografiske. Hun bruker fenomenologien til å kritisere de totalitære ideologiene.

Arendt døde i 1975, og jeg tror hun røykte seg i hjel, sier Einar Øverenget.

- Hun ble innstendig oppfordret til å slutte, men svarte: «Jeg lever ikke for helsa alene.»

Artikkelen kan også leses på nett: <http://www.dagbladet.no/kultur/1999/06/09/167392.html>
Dagbladet © 2004